

Tove Harnett

Utifrån ålder eller behov?

Ålder som organiserande princip för stödinsatser till äldre

According to age or according to needs? Age as an organizing principle for support to older people

Moral economy studies have investigated public opinion as to who should get what and why, and concluded that older people constitute a group that is perceived to deserve and be in need of support from society. A weakness of the approach is that the category of older people is taken for granted and specific age-limits are left unproblematicized. The present study investigates views among municipal needs assessors on the use of chronological age for the approval of supportive services, where persons over a particular age may be entitled to eldercare regardless of needs, and persons above the age of 65 are denied the right to personal assistance. Are these age-limits regarded as justified? The study is based on interviews with a total of 36 needs assessors; seven interviews were conducted with groups/pairs and one individually. Three main positions were identified, where age-limits were commented on as (1) a political reality, (2) unjustified with reference to the heterogeneity in health and needs, and (3) partly reasonable given the correlation between age and needs. One finding was that the use of chronological age was questioned to a greater extent in relation to eldercare and to a lesser extent in relation to the exclusion of persons above the age of 65 from personal assistance. The article shows that needs assessors do not have one, but several conceptions of the relevance of chronological age, and it highlights the importance of adding a contextual understanding to the general images of older people as a deserving group that have been presented in studies on moral economy.

Tove Harnett är docent i socialt arbete vid Socialhögskolan, Lunds universitet.

Kontakt: tove.harnett@soch.lu.se

Att organisera insatser utifrån ålder

Vi lever i en tid där 70-plussare konkurrerar om att bli USA:s president och 80-åringar springer Stockholm maraton. Samtidigt använder det svenska välfärds-systemet ålder för att avgöra vilka äldre som ska beviljas stödinsatser. I många kommuner beviljas 67-åringar hemtjänst enbart på grund av sin ålder och lagstiftningen hindrar personer över 65 år från att beviljas personlig assistans. Är detta rättvist? Och är det rimligt att 100-åringar nekas plats på äldreboende? Eller borde de med ålderns rätt vara garanterade en plats? Dessa och andra ställningstaganden ställs bistånds- och LSS-handläggare dagligen inför när de beslutar om insatser till äldre personer.

När äldreberedningen SENIOR 2005 presenterade förslag till framtidens äldrepolitik beskrevs en vision om ett ålderslöst samhälle där ålder blivit ointressant begrepp (SOU:2002, s. 29). I dag, nästa två decennier senare, är ålder helt centralt för svensk välfärdspolitik och i synnerhet för att organisera stöd till äldre. Ett växande antal kommuner har valt att organisera en del av sina hemtjänstinsatser utifrån ålder och slopar behovsprövningen när personer över vissa åldrar ansöker om vissa hemtjänstinsatser. Utvecklingen har drivits på från både socialdemokratiskt och borgerligt håll, på olika nivåer (Börjeson, 2017). Inför valet 2018 lanserade Kristdemokraterna förslag om en äldreboendegaranti där "alla som fyllt 85 år själva får bestämma när de ska flytta till äldreboende – oavsett kommunens bedömning"¹ medan Socialdemokrater lokalt förespråkade att alla över 75 år ska ha rätt till sex timmars hemtjänst per månad utan behovsprövning².

Organisering utifrån ålder är inget nytt och kan spåras nästan hundra år tillbaka till utvecklingen bakom vårt nuvarande pensionssystem. I den processen ställdes fattigvårdens individuella behovsprövning mot socialförsäkringens allmänna åldersbaserade pensionsförsäkring, där behovsprövningen anklagades för att vara stigmatiserande (Edebalk, 1996). Samma argument återfinns i dagens debatt om att bevilja hemtjänst utifrån ålder, där behovsprövning beskrivits som integritetskränkande och något som påminner äldre om att "nedräkningen har börjat" (SOU 2017:21, s. 718).

När behovsprövningen tas bort, måste insatser beviljas utifrån andra premisser. Här utgör åldersbaserade policyer en framkomlig väg som också går i linje med idén om att tillhandahålla sociala insatser som service (jfr Forkby & Larsson, 2007). I Linköping infördes redan 1992 en policy om förenklat beslutsfattande som innebär att alla som fyllt 75 år kunde beviljas servicetjänster från hemtjänsten utan föregående prövning. Tjugo år senare hade 110 av landets 290 kommuner infört någon policy för detta (Hjalmarson, 2015). Införandet har motiverats utifrån ökad tillgäng-

---

1 SDS, 5 augusti 2017.

2 Botkyrka Direkt, 11 april 2018.

lighet och tilltro till den enskilde (Börjeson, 2017) och överensstämmer med välfärdsstatens ökade fokus på självbestämmande och valfrihet (Giertz, 2008; Katzin, 2014). En lagändring 2018 innebar ett genombrott³ och gjorde det tillåtet för kommunerna att bevilja *alla* slags hemtjänstinsatser, inklusive personlig omvårdnad och matservice, enbart utifrån den enskildes ålder (Siverskog & Jönson, u.å.).

Men varför ska just äldre ges företräde till välfärdsstatens insatser? Den typen av frågor har studerats utifrån moralisk ekonomi, en ansats som undersöker allmänhetens föreställningar om vem som ska ha rätt till vad (Thompson, 1971; Svallfors, 1996). I studier om moralisk ekonomi har kategorin äldre utmärkt sig som en grupp som anses särskilt "förtjänt" genom att både ha "gjort rätt för sig" och vara behövande (Oorschot, 2000; Nilsson, 2008; Kohli, 2006). Synsättet återspeglas i media där nekandet av insatser till äldre ofta ges en särskild moralisk laddning och den stora förekomsten av artiklar av typen "Sven, 90, nekas plats på äldreboende i Sala" (SVT 18 januari 2016) illustrerar hur den nekades ålder, inte dennes behov, hamnar i fokus. Det är dock inte allmänheten eller media, utan biståndshandläggare och LSS-handläggare som i praktiken beslutar vilka äldre som ska beviljas vilket slags stöd. Som gräsrotsbyråkrater är de aktiva uttolkare av lagar och riktlinjer för hemtjänst, äldreboende och personlig assistans och har en relativt hög grad av handlingsutrymme (jfr Lipsky, 2010; Söderberg, 2014). Samtidigt måste de förhålla sig både till knappa resurser och till åldersbaserade policier.

Utifrån synen på äldre som de mest "förtjänta", framstår det som besynnerligt att denna grupp också *utesluts* från insatser på grund av sin ålder. Personer som fyllt 65 år kan i dag inte beviljas personlig assistans, en insats med betydligt högre ambitionsnivå än hemtjänst, som kan beviljas de som har omfattande och varaktiga funktionsnedsättningar. En fråga som den här studien undersöker är huruvida den åldersbaserade uteslutningen uppfattas som legitim och om legitimiteten kan förstås utifrån en annan logik än moralisk ekonomi. En svaghet i den moraliska ekonomins logik är att gruppen "äldre" förblir allmän och oproblematiserad och därför används också kritisk gerontologi, en ansats där själva konstruktionen av äldre blir föremål för analys (Bytheway, 2005; Laz, 1998; Närväven, 2009).

Studien tar avstamp i det till synes neutrala i att använda ålder som kategoriseringsordning (Krekula & Johannson, 2017). Medan kategorier som klass, kön och etnicitet återkommande har problematiserats inom socialt arbete (Gunnarsson & Schlytter, 1999; Lundström & Sallnäs, 2003; Mattsson, 2005; Storm, 2018), används ålder mer oreflekterat för att kategorisera klientgrupper (Krekula & Johannson, 2017). Insatser

---

3 Lagändringen i socialtjänstlagen (2001:453) i 2 kap. 4 § anger att socialnämnden får erbjuda hemtjänst till äldre personer *utan föregående behovsprövning*, under förutsättning att man har informerat om 1) hur den äldre personen kan påverka insatsernas utförande, 2) hur insatserna följs upp samt 3) om rätten att alltid kunna söka om bistånd enligt 4:1, dvs. *med* individuell prövning.

till äldre organiseras i dag både utifrån behov och ålder och handläggare måste dagligen förhålla sig till åldersindelningar samtidigt som de förväntas fatta välgrundade beslut. Med utgångspunkt i denna spänning är syftet är att utifrån tre fall – *hemtjänst*, *äldreboende* samt *personlig assistans* – få kunskap om hur handläggare förhåller sig till åldersbaserade policyer. Följande frågeställningar undersöks:

- Vilka positioner kommer till uttryck i handläggares syn på att använda ålder som organiserande princip för stödinsatser?
- På vilket sätt kan handläggares resonemang om ålder bidra till studier om moralisk ekonomi?

Att organisera stödinsatser utifrån ålder

I flera länder används ålder för att avgöra vem som ska få hjälpmedel, hemtjänst, gratis busskort och förebyggande hälsobesök (Breda & Schoenmaekers, 2006; Vetter & Lewis, 1993). Vilka principer som bör användas för att tillhandahålla sociala insatser har länge varit en fråga för svenskt socialt arbete, där insatser har diskuterats som antingen *service* eller som något som ska föregås av *behovsbedömning* (Börjeson, 2017). Servicemodellen innebär att den enskilde anses vara kapabel att bedöma sina behov och agera som kund och socialtjänstens uppgift blir att tillhandahålla det som den enskilde efterfrågar. En modell där insatser ska föregås av behovsbedömning, däremot, utgår ifrån att det är professionella som är bäst lämpade att bedöma vad den enskildes behöver (Börjeson, 2017, s. 11). Uppdelningen skulle kunna förklara varför hemtjänst och äldreboende kan beviljas utifrån ålder, men knappast varför personer som fyllt 65 utesluts från personlig assistans. Nedan beskrivs studiens tre fall av åldersbaserade policyer.

Åldersbaserad policy för hemtjänst

Inom hemtjänst brukar åldersbaserade policyer benämnas "förenklat beslutsfattande" (Hjalmarsen, 2015). Det finns olika varianter, men i korthet innebär policyn att kommunen själv beslutar om en åldersgräns och sedan specificerar vilka insatser som ska beviljas utan behovsprövning för dem som uppnått den angivna åldern. Precis som för traditionellt behovsprövade äldreomsorgsinsatser betalar den enskilde en avgift, men skillnaden består i att insatserna beviljas oavsett behov och enbart utifrån att åldern uppnåtts.

Avsikten med att ha en åldersgräns har beskrivits i termer av åldersrelaterad behovspresumtion, det vill säga ett "generellt förmodande om att äldre personer över en viss ålder har behov av vissa hemtjänstinsatser" (SOU 2017:21, s. 754). Åldersgränserna som används för att "förmoda" invånarnas behov av hemtjänstinsatser varierar stort mellan olika kommuner, från 65 till 85 år (Myndigheten för vår-

danalys, 2013). Som exempel kan nämnas att de som bor i Solna beviljas städning, matdistribution, inköp, promenad och tvätt utan behovsprövning när de fyllt 65 år⁴, medan invånarna i Svedala får vänta tills de fyllt 80 år och då endast beviljas matdistribution och trygghetslarm på detta förenklade sätt.

Åldersbaserad policy för äldreboende

Studiens andra policy handlar om att använda ålder för att bevilja plats på äldreboende. Företrädare för flera partier har argumenterat för en äldreboendegaranti där de som är över 85 år ska få en lagstadgad rätt att flytta till ett äldreboende när de själva önskar. Media har framställt detta som ett sätt att ”visa respekt för den äldre generationen” (Barometern, 20 december 2017), men endast ett fåtal⁵ kommuner har infört någon form av åldersrelaterad ”garanti”. En kommun anger att ”personer som fyllt 90 år som ansöker om särskilt boende för att få ökad trygghet i sin vardag ska beviljas det”, en annan att för personer som fyllt 85 år ska ålder ”utgöra en viktig del i bedömningen” och en tredje att ”den enskilde som har fyllt 90 år och som ansöker om särskilt boende kan beviljas denna insats genom förenklad biståndsbedömning enligt 4 kap. 2 §”.

Åldersbaserad policy för personlig assistans

Studiens tredje åldersbaserade policy är 65-årsgränsen för personlig assistans. Personlig assistans regleras av LSS och är en personligt utformad insats som kan beviljas personer, yngre än 65 år, med stora och varaktiga funktionshinder där målet är att ge goda levnadsvillkor och möjliggöra att kunna ”leva som andra”. Den som beviljats assistans före 65-årsdagen kan numera behålla insatsen livet ut, däremot är det inte möjligt att nyansöka om assistans efter 65-årsdagen. Förarbetena till assistanslagstiftningen slog fast att livsloppetets åldersstadier skulle tas som utgångspunkt med målet att åstadkomma levnadsvillkor som är ”likvärdiga med andra människors i motsvarande ålder” (Prop. 1992/93:159, s. 64). Samtidigt bestämdes att personlig assistans i huvudsak skulle riktas mot de tre kategorierna barn, ungdomar och vuxna personer i arbetsför ålder, utifrån idén att även personer över 65 år ska beviljas samhällets stöd, men stöd med lägre ambitionsnivå. Målet med hemtjänst och äldreboende, som ges enligt socialtjänstlagen, är att den enskilde ska garanteras en ”skälig levnadsnivå”, medan personlig assistans ska garantera ”goda levnadsvillkor”. Assistanslagstiftningens 65-årsgräns delar på detta sätt upp befolkningen i två grupper: dels barn, unga och vuxna som ska ges goda levnadsvillkor, dels personer som är 65 år och äldre som ska ges en skälig levnadsnivå.

4 Den enskilde får själv skriva ner sin hälsosituation på en blankett för förenklad ansökan, men behöver inte genomgå någon behovsprövning

5 När denna artikel skrevs har tre kommuner med någon form av äldreboendegaranti identifierats.

Metod, material och begrepp

Studien baseras på intervjuer med ett målstyrt urval (Bryman, 2011) av LSS-handläggare och biståndshandläggare verksamma i kommuner som använder ålder för förenklat beslutsfattande i hemtjänsten. För att arbeta som bistånds- eller LSS-handläggare förordas socionomexamen eller social omsorgsexamen, även om variationer förekommer (SOSFS 2008:32; SOSFS 2007:17). På grund av svårigheter att få access, inkluderades ingen kommun med äldreboendegaranti i urvalet. Samtliga intervjuer genomfördes av författaren, som totalt intervjuade 36 handläggare i sex små och medelstora kommuner (10 000 till 100 000 invånare). I texten har både kommuner och informanter givits fiktiva namn. Datasamlingen pågick under 2018 och 2019 och målsättningen att genomföra gruppintervjuer fick under projektets gång anpassas efter det antal handläggare som gavs möjlighet att medverka från sina chefer. Det ledde till att sju intervjuer genomfördes i grupp eller par och en genomfördes individuellt. Intervjuerna svarade mellan 55 och 75 minuter och genomfördes på handläggarnas arbetsplatser.

Tabell 1. Översikt kommuner, informanter och intervjuer

Kommun	Antal intervjuer	Intervju-personer	Åldersgräns hemtjänst	Hemtjänstinsatser som beviljas	Äldreboendegaranti	65-årsgräns för personlig assistans ⁶
Alesund	3	26	67	Inköp, tvätt, trygghetslarm	Nej	Ja
Bursta	1	3	80	Matdistribution	Nej	Ja
Karlsbacka	1	2	75	Städning, inköp, tvätt, trygghetslarm	Nej	Ja
Dunköping	1	2	75	"Servicetjänster" (10 tim/mån)	Nej	Ja
Edköping	1	1	80	Städ, tvätt, inköp (8 tim/mån)	Nej	Ja
Falstorp	1	2	80	Städ, tvätt (4 tim/mån)	Nej	Ja

6 65-årsgränsen för personlig assistans är angiven i lag och gäller alla kommuner.

Intervjuerna fokuserade på handläggarnas uppfattningar om att använda ålder som grund för att bevilja eller avslå insatser, och diskussioner om de åldersgränser som handläggarna själva använde sig av i sitt arbete tog upp mycket utrymme. Det innebär att biståndshandläggarna var mest aktiva i diskussioner om åldersgränser för hemtjänst och äldreboende, medan LSS-handläggarna var mest aktiva i diskussioner om personlig assistans. Samtidigt ställde handläggarna ofta följdfrågor till varandra och var involverade i diskussionerna oavsett om det gällde LSS-insatser eller insatser enligt socialtjänstlagen. Flera biståndshandläggare hade dessutom tidigare erfarenhet av att arbeta som LSS-handläggare och vice versa. Intervjuerna transkriberades och skrevs ut i sin helhet och kodades utifrån en konventionell innehållsanalytisk ansats (Hsieh & Shannon, 2005). I kodningen ägnades särskilt fokus åt åldersgränser och argument om *vid vilken ålder* de borde vara. Tre positioner utkristalliserades i relation till att använd ålder som organiserande princip: *realitets-*, *heterogenitets-* och *sambandspositionen*. Positionerna var inte kopplade till vissa individer, utan varje intervjuperson gav uttryck för flera positioner. Inom realitetspositionen framställdes åldersgränser som ett faktum som handläggarna fick anpassa sig till. Heterogenitetspositionen, däremot, innebar ett avståndstagande till åldersgränser utifrån argument om äldres individuella olikheter. Sambandspositionen innebar principiellt stöd för åldersgränser utifrån ett förmodat samband mellan ålder och behov, men med reservationer om att det var svårt att knyta det till konkreta åldrar.

I analysprocessen identifierades två retoriska tekniker (jfr Toulmin, 2003) som utgjorde intervjupersonernas sätt att förhålla sig till ålder som kontinuerlig variabel. Teknikerna har getts benämningen *åldersstretching* och *ålderskomprimering* och innebär att åldrar antingen "drogs isär" eller "komprimerades" i jämförelser. På det sättet skapades olika *jämförelsefält* där åldrar placerades i vitt skilda kontexter och åldersgränser framstod därmed som antingen legitima eller orättvisa.

Resultat

De tre positionerna visar att handläggare förhåller sig till flera åldersförståelser samtidigt och har flera förhållningssätt till åldersbaserade policyer. Medan utsagor om äldres heterogenitet uttrycktes utan förbehåll, följdes påståenden om samband alltid av reservationer. Till skillnad från andra kategoriseringsgrunder uppfattades ålder som något kontinuerligt, vilket skapade en utmaning i rättfärdigandet av beslut utifrån ålder. Generella hänvisningar till den vaga gruppen "äldre" fungerade, men argument om specifika behov vid konkreta åldrar följdes alltid av förbehåll. Ett sätt som handläggarna hanterade detta på var att förhålla sig till åldersbaserade policyer som en realitet som inte behövdes förklaras.

Realitetspositionen, realitet med reservation

Realitetspositionen innebar att åldersgränser sågs som en institutionell ordning som politiker beslutat om och var starkast i diskussioner om personlig assistans där 65-årsgränsen framställdes som ett faktum:

Det kan ju tyckas orättvist men det är ju den skillnaden att i lagstiftningen finns en angiven åldersgräns så vi, det går inte att bevilja mer assistans efter 65. (LSS-handläggare, Falstorp)

Åldersgränsen kan visserligen "tyckas" vara orättvis, men i och med att den är en del i den institutionella ordningen blev frågan om rättvisa en icke-fråga:

Jag vet inte om det är rättvist men någonstans känns det ganska rimligt kan jag tycka. (LSS-handläggare, Alesund)

Medan det beskrevs som självklart att ha en 65-årsgräns för att utesluta personer från personlig assistans framställdes åldersgränser för hemtjänst och äldreboende ofta som problematiska. En handläggare menade att den egna kommunens åldersgräns för hemtjänst var "knepig", men tyckte ändå att det fanns fördelar. Flera informanter pekade på att åldersbaserade policyer för hemtjänst gjorde det enklare för den äldre, men ingen såg den egna kommunens åldersgräns i termer av behovspresumtion. Realitetspositionens utgångspunkt var i stället att åldersgränserna "måste vara någon form av politiskt beslut", en institutionell ordning på samma sätt som åldersgränser för skolstart eller pensionering. I Dunköping, där alla som fyllt 75 år beviljades 10 timmars städ, tvätt och inköp utan behovsprövning, diskuterades åldersgränsens ursprung som ett mysterium:

Det vet vi inte. Inte en aning, det är politikernas. Det är en rent politikerstyrd grej det, just den här gränsen 75. Det vet jag inte var det kommer ifrån alls. Jag vet inte om du vet det? (Biståndshandläggare, Dunköping)

Åldersgränsen kommenterades med reservationen att den var "politikernas" och därmed utanför den egna kontrollen. Ingen informant kunde svara på varför kommunen valt den aktuella åldern för förenklat beslut för hemtjänst. Om en 75-åring ansökte om städning, tvätt och inköp var handläggarna tvungna att bevilja detta, även om personen var fullt frisk och kapabel att klara uppgifterna på egen hand. Flera informanter uttryckte att det egentligen stod i skarp kontrast till deras professionella yrkesroll (jfr Blomberg, 2004), men att de inte hade något val:

Bara för att man fyllt 75 betyder ju inte att man skulle ha svårare för att, för de här sakerna, egentligen. Men, men detta är ju ett politikerbeslut ju. (Biståndshandläggare, Karlsbacka)

I citatet uttrycktes en stark reservation, samtidigt som åldersgränsens status beskrevs som ett faktum. Detta skapade en ambivalens där åldersgränser kunde framstå som både praktiska och som ett hot mot rättssäkerheten:

På ett vis är det ju skönt [*skrattar till*] för oss för det går ju fortare och vi kan liksom bara lägga in det. Men frågan är väl hur rättssäkert det är egentligen? (Biståndshandläggare, Falstorp)

I studier av handläggrollen har just rättssäkerhet och hushållande av kommunens resurser lyfts fram som centrala aspekter (Andersson, 2004; Blomberg, 2004). Annat som betonats är lyhördhet och inlevelseförmåga (Hellström Muhli, 2003), men detta var helt frånvarande inom realitetspositionen. Åldersbaserade beslut krävde varken lyhördhet eller inlevelseförmåga eftersom handläggarna inte behövde bedöma några behov. Det kunde i sin tur leda till att en del äldre beviljades mer insatser än om de genomgått traditionell behovsprövning, vilket också påpekats i tidigare studier (Myndigheten för vårdanalys, 2013). Inom realitetspositionen skildrades detta inte som ett problem, utan som en logisk konsekvens av regelverket och en handläggare kommenterade situationen så här:

Ja, det ska ju vara individuellt men då har ju den här lagen underlättat att man kan bevilja förenklat bistånd. Där, man kan få alla tre insatserna. Medans då om Anna är 75 så bedömer jag kanske att hon har rätt till städning. Men hade hon varit 85 i samma skick så kan hon ju få hela kittet. Då blir det ju inte en individuell bedömning. Utan då blir det, ja, du är 80 då får du lite mer på köpet om man nu vill nyttja det. (Biståndshandläggare, Edköping)

Handläggaren använde sig av så kallad *ålderskompression* och jämförde 75- och 85-åringar med samma behov. På det sättet skapade hon ett smalt jämförelsefält där beslut grundade på ålder framställdes stå i konflikt med idén om individuell bedömning. Att behandla människor olika beroende på vilken sida om 80-årsgränsen de befann sig på betraktades som problematiskt. Samtidigt visar citatet på behovslogikens frånvaro. Att en del kunde få "hela kittet" oavsett behov skildrades som logiskt, inte som orättvist. Utgångspunkten var inte den enskildes behov, utan dennes ålder och önskemål, där de som uppnått åldersgränsen själva fick avgöra om de vill nyttja insatserna eller inte. Synsättet innebär ett större ansvar för den enskilde att definiera

sina behov, vilket i tidigare studier beskrivits både i termer av självbestämmande (Börjeson, 2017) och av marknadsanpassning (Siverskog & Jönson, u.å.).

Heterogenitetspositionen

Heterogenitetspositionen innebar ett fokus på individuella behov och var starkast i diskussioner om åldersbaserade policyer för äldreboenden. Medan realitetspositionen skildrade åldersgränser som en institutionell ordning, framställde heterogenitetspositionen dem som orättvisa. Positionen tog tydligt avstamp i den traditionella diskursen om behov (Olaison, 2009) där beslut grundade på ålder utmålades som ogrundade. Handläggarnas utsagor om behov och heterogenitet kan också förstås som ett så kallat gränsarbete genom vilket de tydligt markerade vilka arbetsuppgifter som var deras (Abbott, 2014; Liljegren, 2008). I sin argumentation placerade handläggarna sina exempel i olika *jämförelsefält* där åldersgränserna framstod som obefogade. Jämförelser till pigga hundraåringar användes flitigt för att visa på orättvisan med att bevilja hemtjänst utifrån ålder:

Och det är ju så också att ibland kan man ju träffa någon som är 100 år och som är jättepigg och så träffar man någon som är 40 eller 30 som är multisjuk.
(Biståndshandläggare, Alesund)

Jämförelsen handlade inte om 65-åringar och 70-åringar, utan var ett exempel på så kallad *åldersstretching* där åldrarna drogs isär, till att handla om 100-åringar och 40-åringar. Citatet visar också på användandet av vad som kan benämnas åldersrelaterade extremfallsformuleringar (jfr Pomerantz, 1986) där 100-åringarna inte bara var pigga, utan "jättepigga" och 40-åringarna inte bara var sjuka, utan "multisjuka".

Inom heterogenitetspositionen användes åldersstretching också i argument om att nuvarande åldersgränser var förlegade. Politikernas syn på äldre beskrevs som gammalmodig, medan handläggarnas själva beskrev sig som uppdaterade:

Ja, men jag tycker det är knepigt för att allting är så väldigt individuellt. Och man kan, man kan vara 60 och skröpligare än en som är 90 och ... Alltså ... och det är ju, särskilt idag liksom. Jag kan tänka mig bakåt i tiden så kanske man var mer utsliten vid en viss ålder än vad man är idag. Men idag är det ju så väldigt olika; det har ju med förutsättningar i livet och gener och allting att göra. Jag tycker det blir orättvist att göra så. Då ska vissa liksom ha, få en massa tjänster som egentligen inte har det behovet, utan det blir bara som en extra guldkant. (Biståndshandläggare, Bursta)

Handläggaren erkände till viss del åldersgränserns relevans *förr i tiden*, samtidigt som dess nutida relevans förkastades. Åldersgränser skildrades som en konsekvens *structural lag* (Riley & Riley Jr, 1994), det vill säga en eftersläpning med förlegade föreställningar om äldres skröplighet som gjorde att äldre fick mer hjälp än de egentligen behövde. Flera informanter påtalade risker med detta genom att knyta an till en etablerad idé om att "för mycket" hjälp kan göra äldre passiva och beroende (Elmersjö, 2014; Robertson, 1997).

Heterogenitetspositionen kom också till uttryck i diskussioner om åldersgränser för personlig assistans, men utifrån helt andra jämförelsefält än i diskussioner om hemtjänst. När handläggare diskuterade hemtjänst kunde det handla om pigga 100-åringar och sjuka 40-åringar, men när det gällde personlig assistans var jämförelsefältet yngre och snävare:

Rent generellt kan man ju känna att de borde justeras uppåt. Jag kan tycka, om man tittar på människor i samhället i snitt så är vi nog aktivare högre upp i åldrarna än 65 och 67 eller vad det nu är. Det finns de som jobbar och är 70-plus. Så där borde kanske vara någon översyn egentligen. Om man då ska jämföra sig som 64 komma någonting och det finns de som är 73 år som jobbar. (LSS-handläggare, Alesund)

Jämförelsefält utgjordes av det förlängda arbetslivet där 70-åringar kan vara i arbete. Genom att peka på att den som är 73 år och jobbar inte kan beviljas samma insats som den som är "64 komma någonting" framställdes åldersgränserna som feljusterad. Människor beskrevs vara "aktivarer högre upp i åldrarna" och vuxenfasen ansågs inte sluta vid 65. Medan människor som befann sig i vuxenfasen antogs ha behov av ett aktivt liv, som kunde möjliggöras genom personlig assistans, antogs människor som befann sig i äldrefasen ha andra behov som kunde tillgodoses genom äldreomsorgen. I lagen utgör 65 år gränserna mellan dessa livsfaser, men handläggaren antydde att människor "som jobbar och är 70-plus" eventuellt borde tillhöra de assistansberättigade, det vill säga tillhöra vuxenfasen då man har behov av ett aktivt liv.

Påståenden om att dagens pensionärer var piggare än förr var vanliga och åldersgränser för både personlig assistans, hemtjänst och äldreboende beskrevs spegla gamla föreställningar. Synsättet kom bland annat till uttryck genom uttalanden om att 75 var det nya 60, som när en handläggare i Karlsbacka diskuterade kommunens 75-årsgräns för hemtjänst:

Och där kan man ju, ja, det kan man alltid diskutera. Det kan ju vara de som är 74,5, nej då får inte de. Då får de vänta ett halvår och sedan vet jag inte heller om, hur långt tillbaka detta har funnits, alltså just att det är 75. För nu, idag är ju en 75-åring som kanske som en 60-åring, eller typ. (Biståndshandläggare, Karlsbacka)

Handläggaren skapar ett smalt jämförelsefält genom en extrem form av ålderskompression som sätter fingret på att systemet gör skillnad på 74,5-åringar och 75-åringar. Genom ålderskompressionen synliggjorde handläggaren en inneboende problematik i åldersgränser: människor uppfattades inte få väsentligt annorlunda behov från en dag till en annan. Inom heterogenitetspositionen var det relativt vanligt att ålderskompression användes för att jämföra personer precis under och över en åldersgräns. En handläggare i Bursta beskrev att hon själv nyligen börjat fundera över åldersgränser efter att hennes kollega gett avslag på matdistribution åt en person som var precis under gränsen för att beviljas mat utan prövning:

Konstigt nog har jag inte reflekterat så mycket kring det förrän egentligen du fick ett ärende där de var yngre än 80 och fick avslag då på matdistribution. Och då kan man ju reflektera lite kring det, att där säkerligen finns många över 80 som kanske har ett mindre behov än vad den, kanske, personen hade. (Biståndshandläggare, Bursta)

Genom att peka på att det "säkerligen finns många över 80" som beviljades matdistribution, trots att de hade mindre behov än de som fick avslag, framstod åldersgränsen som ogrundad. Förhållningssättet till åldersgränser formades inte bara utifrån synen på "brukarna", utan också utifrån åldern på intervjupersonerna själva. Handläggare som själva såg sig som äldre skapade individuellt anpassade jämförelsefält där den egna åldern sattes i relation till åldern för att beviljas hemtjänst utan prövning. En handläggare, som närmade sig pensionsåldern, kommenterade kommunens 75-årsgräns så här:

När man själv blir äldre också så tycker man ju inte (skratt) att det är så gammalt kanske. För när vi pratar om våra, när vi pratar om, om så här, ja, när är de födda? Ja, så då är det en ungdom, 30-talet. Alltså så det är nästan, 20-talet då börjar vi tycka att de är gamla. (Biståndshandläggare, Dunköping)

Handläggaren förflyttades själv allt närmare åldersgränsen för att beviljas hemtjänst och skapade ett jämförelsefält med en egen ålderstrappa. Utsagan belyser betydelsen av socialarbeters egen ålder i relation till målgruppen äldre. Inom andra typer av verksamheter, som missbruksbehandling och kvinnojourer, har frågan om socialarbeters erfarenhet av klientens "problem" diskuterats (Kristiansen, 1999; Melin & Näsholm, 1988). I verksamheter som riktar sig till äldre, däremot, har socialarbeters erfarenheter av att vara just "äldre" inte ägnats samma uppmärksamhet. Samtidigt beskrev flera handläggare sin egen ålder som något som påverkade deras syn på både "äldre" och på åldersgränser. I Alesund, där personer över 67 år beviljades viss hem-

tjänst utan prövning, reflekterade en handläggare över att vissa kollegor passerat denna gräns:

Vi har ju haft tidigare kollegor som gått i pension som kommer in och jobbar extra på sommaren som är 68 år. (Biståndshandläggare, Alesund)

Personer som befann sig nära åldersgränser skapade en oklarhet och beskrevs som i ett gränsland. En LSS-handläggare menade att det var en "jävla otur" när en som var över 65 år drabbades av en omfattande funktionsnedsättning och inte kunde beviljas personlig assistans:

Sen kan jag ju tänka så här, att du kan ju leva ett väldigt aktivt liv tills du är 70, och då får du en stroke och då behöver du ha någon som hjälper dig med allting det. Och då kan man ju fundera på om det verkligen är rätt att jag inte då kan få den hjälpen. (LSS-handläggare i Alesund)

De jämförelsefält som användes i argument om personlig assistans handlade om livsloppets "vuxenfas" och tidpunkten då den övergår i "äldrefasen". Det kunde handla om att det fanns 73-åringar som jobbade eller 70-åringar som *kunde* leva aktiva liv och att de därför kanske borde tillhöra vuxenfasen och kunna beviljas personlig assistans. När åldersgränser för äldreboenden diskuterades, däremot, handlade det inte om 70-åringar som *kunde* leva aktivt, utan om pigga 90-plussare som var "ute på stan om dagarna":

Och i och med att det är begränsat med platser blir det ju någon som faktiskt är jättedålig och har jättesvårt att bo hemma som får stanna kvar där för det finns inga lediga platser för vi har någon pigg 90-plussare som bara sover på boendet i princip, men annars är ute på stan på dagarna. (Biståndshandläggare, Alesund)

Beskrivningen utgör en skarp kontrast till förslag om äldreboendegaranti för 85-åringar, något som politiker har motiverat utifrån att kommunen inte ska "bestämma var den omsorgsbehövande ska bo" (SvD, 5 april 2016). Handläggarna uttryckte emellertid att detta visst var kommunens uppgift och att orättvisor uppstår om pigga äldre bestämmer sig för att flytta in på äldreboende (jfr Abbott, 2014):

Det blir tokigt om någon som är 90 år tar någons plats för nån som är 85 och har större behov. (Biståndshandläggare, Falstorp)

Politiska förslag om äldreboendegarantier kan ses som ett uttryck för en moralisk uppfattning om vad äldre anses ha rätt till (jfr Rothstein, 1998). Bland handläggarna mötte den uppfattningen starkt motstånd utifrån argument om att det är behovet, inte åldern, som ska ligga till grund för vilken hjälp som ges. Flera handläggare berättade att de gett avslag till hundraåringar som ansökt om äldreboende och avslagen framställdes inte som ett problem, utan som ett tecken på att de lät behovet styra:

Jag har avslagit boende för en som var 100. Hon hade inte behovet. (Biståndshandläggare, Alesund)

Heterogenitetspositionen visar på en diskrepans mellan handläggarnas synsätt och synen på den politiska nivån. Medan politiker pratade om behövande äldre, pratade handläggare om hundraåringar som "klarar sig själv" och framställde avslag till hundraåringar som ett tecken på professionalism.

Sambandspositionen, samband med reservationer

Sambandspositionen innebar ett principiellt stöd för att bevilja insatser utifrån ålder, utifrån att ålder och behov antogs ha ett samband. Positionen kom till uttryck i diskussioner om både hemtjänst, äldreboende och personlig assistans, men stödet var just principiellt och innehöll alltid reservationer. Positionen var som starkast i diskussioner om personlig assistans och svagast i diskussioner om äldreboenden och de samband som åberopades visade sig vara extremt kontextbundna. Genom att placera fallen i olika jämförelsefält kunde handläggarna i ena stunden beskriva 65 år som en ålder då hälsan började försämrans, för att i nästa stund beskriva 90 år som en ålder då folk var pigga och sprang på stan. I diskussioner om personlig assistans uttryckte handläggaren att åldersgränsen kanske inte ska sättas "just vid 65", men utgick samtidigt från att det fanns "en gräns" för när människor blev äldre. Utifrån detta samband framställdes nuvarande åldersgräns som rimlig:

Kanske inte just vid 65 men att där finns en gräns för att ska man hela tiden, alltså när behovet förändras och det blir större, för det blir det ju. Det kommer ju en tid när du faktiskt blir äldre och sjukare och din hälsa försämrans. (LSS-handläggare, Alesund)

I diskussioner om hemtjänst och äldreboenden ifrågasattes ofta själva principen med att använda åldersgränser, men inom personlig assistans framställdes åldersgränsen som något självklart och som en del i en institutionell ordning. LSS-handläggaren i Alesund betonade att det kommer "en tid" när människor "faktiskt blir äldre och sjukare", även om hon uttryckte osäkerhet om när den tidpunkten inföll. Andra hand-

läggare, däremot, var mer säkra i sina åldersangivelser och menade att det var ”just då vid 65” som åldrandet satte igång:

Alltså, det måste ju vara ett skäl till att man har det ju. Jag tänker på att, att det just då vid 65, att man tänker att det är då det här åldrandet liksom sätter igång eller att man får den här, alltså, hur man ska kunna göra de bedömningarna. (LSS-handläggare, Bursta)

I flera diskussioner om personlig assistans uttrycktes en tydlig idé att åldrandet börjar vid 65 år, men också att funktionsnedsättningar som inträffar efter 65-årsdagen är *orsakade* av själva åldrandet. I intervjuerna fick handläggarna diskutera vad de såg som ”normalt åldrande” och förde resonemang där nästan allt som inträffar efter 65-årsdagen ansågs vara *orsakat* av åldrandet. Detta är av särskilt intresse eftersom LSS-lagstiftningen gör skillnad på om en funktionsnedsättning anses vara orsakad av åldrandet eller ej, så att bland annat ledsagarservice endast kan beviljas om funktionsnedsättningen ”uppenbart inte beror på normalt åldrande”. Även om risken för till exempel stroke ökar med stigande ålder, så drabbas de flesta över 65 år inte av detta. Men i handläggarnas diskussioner ansågs en stroke vara orsakad av åldrandet och därför skulle den som drabbats inte kunna beviljas insatser enligt LSS, menade de. Några handläggare diskuterade huruvida funktionsnedsättningar orsakade av trafikolyckor borde ses som orsakade av åldrandet och kom fram till att om risken att somna vid ratten ökar med åldern kunde även trafikskador hos äldre ses som orsakade av själva åldrandet:

Eller om man råkar ut för en trafikolycka när man fyller 70. (Biståndshandläggare 1, Alesund)

Ja, för det är ju uppenbart inte åldrande. (Biståndshandläggare 2, Alesund)

Det kan det ju vara, du kanske var trött och somnade vid ratten, jag vet inte men alltså olyckan i sig ju. (LSS-handläggare, Alesund)

I intervjuerna blev den socialt tillskapade kategorin äldre en tydlig markör för när åldrandet börjar och handläggarna uttryckte en föreställning om olika livsfaser med olika slags behov (jfr Kohli, 1986; Kohli, 2007). Personer i vuxenfasen beskrevs ha behov av ett aktivt liv som kunde möjliggöras genom assistans (jfr Jönson & Larsson Taghizadeh, 2009), medan de i äldrefasen hade andra behov:

Ja, alltså hade vi haft obegränsat med pengar och det inte kostar något så kan man ju ha obegränsat allting ju. Men kostnaderna är ju skyhöga. Så har man väl bestämt att när man går i pension då är man ju. Då har man ju inte den vardagen som när

man jobbar. Man ska upp och man ska jobba, man ska hit och dit. Precis som de yngre som har personlig assistent till skola och det är aktiviteter och sånt. Och man kanske minskar aktiviteterna lite när man går i pension och det kan ju vara ekonomiskt som gör att man inte kan heller utföra sina aktiviteter som man gjorde när man jobbade eftersom man har mindre pengar. Och eftersom lagen nu är som den är så satsar man ju kanske då att yngre ska få den, kunna leva ett gott liv. Men en äldre ska ju också få hjälp, inte så men där finns kanske begränsning hur mycket de orkar. (LSS- Handläggare, Alesund)

Unga och vuxnas liv karaktäriserades av aktiviteter, där de vuxna jobbade och åkte "hit och dit" och de unga ägnade sig åt "aktiviteter och sånt". De äldre, däremot, skildrades utifrån sin oförmåga att göra sådant som de gjort förr. Pensioneringen framstod som brytpunkten mellan det aktiva och passiva livet och personer över 65 år skildrades som "has beens" (Ranzijn, 2004) som lämnat sitt aktiva liv bakom sig.

Handläggarnas utsagor visade på en kontextuell åldersförståelse där en 67-åring kunde placeras i vitt skilda jämförelsefält och på så sätt framstå som antingen gammal och passiv eller ung och vital. I en diskussion om förenklat beslutsfattande i hemtjänst försökte en handläggare identifiera en ålder för när man blir äldre och tröttare, men möttes av reservationer:

Det skulle vara individuellt. Alltså åldern, det kan ju vara helt olika vid 67 års ålder till exempel det är ingen måttstock. Men vid 80, 90 där vet man ju att man blir äldre och man blir ju ändå tröttare och så va. (Biståndshandläggare 1, Alesund)

Samtidigt så kan vi ju träffa 90-plus, nästan 100-plus som fortfarande inte har någon direkt hjälp från hemvården. Medan det finns de som är 50 som har mycket hjälp ju. (Biståndshandläggare 2, Alesund)

Den första handläggaren tar avstånd från den egna kommunens 67-årsgräns för hemtjänstinsatser, men uttrycker ändå att ett samband mellan ålder och behov finns, men först vid 80 eller 90 år. Det avfärdades emellertid av kollegan som betonade äldres heterogenitet genom åldersstretchning och argument om att en som är 100 kan vara friskare än en som är 50. Exemplet visar på sambandspositionens sårbarhet i utsagor om konkreta åldrar. I intervjuerna kunde varje sådant påstående mötas av reservationer om heterogenitet, till exempel att det fanns hundraåringar som klarade sig själva eller 98-åringar som var självständiga. Den sistnämnda reservationen är hämtad från när två handläggare i Bursta diskuterade ålder i relation till att få plats på äldreboende:

Men vi har haft lite ... Är det någon som är 98 så blir det ändå lite andra diskussioner. (Biståndshandläggare 1, Bursta)

Det är klart man tänker lite extra för att det är ju ändå en väldigt gammal kropp, alltså oavsett. Och det är klart att där är, att, att det inte är samma som någon som är 20 år yngre såklart, i kroppen. Men där är ju 98-åringar som klarar sig helt självständigt. (Biståndshandläggare 2, Bursta)

Argument om samband var ofta vaga och handlade inte om att 98-åringar hade större behov, utan om att det blev "lite andra diskussioner" eller att det handlade om "en väldigt gammal kropp". Det kunde också handla om att vid "95-plus, då *börjar* man tänka lite extra", eller att det "*kanske* är större sannolikhet att man beviljar den som är 100 än 50". Samtidigt följdes detta av reservationer om äldres heterogenitet där handläggarna gav uttryck för att en del personer var aktiva och vitala högt upp i åldrarna.

Sambandspositionen innebar i många fall en retorisk balansgång för intervjupersonerna. Utsagor om att ålder inte alls spelar roll riskerade att framstå som verklighetsfrånvända, medan utsagor som i allt för hög grad betonade ålderns betydelse riskerade att stå i konflikt med ett professionellt förhållningssätt där insatser ska beviljas utifrån den enskildes behov.

Diskussion

Studien visar att den moraliska ekonomins syn på äldre fungerar på avstånd, men inte när man kommer nära. Den fungerar i politisk retorik, men inte för handläggare som nära och dagligen möter människor på olika sidor åldersgränser. Den moraliska ekonomins logik behöver kompletteras genom att också anlägga ett kritiskt förhållningssätt till ålder. Logiken där äldre ses som en förtjänt grupp bygger på *en* åldersförståelse, men analysen visar att handläggarna förhåller sig till flera. Medan en förståelse betonade äldres vitalitet och olikheter, framställde en helt annan åldersförståelse den socialt tillskapade 65-årsgränsen som en reell markör för åldrandets början och övergången till ett passivt liv. De som passerat 65-årsstreckets beskrevs då som en annan slags medborgare med andra slags behov där det var logiskt att bevilja dem hjälp med en lägre ambitionsnivå (jfr Bytheway, 2005). Denna åldersförståelse innebar att perioden från 65 år och fram till döden skildrades som en och samma passiva period, där den så kallade tredje åldern, den aktiva period med god hälsa som infinner sig efter ålderspensionen, var helt frånvarande (Laslett, 1989).

Frågan om ålder är en utmaning för äldreomsorgen och för hela äldrepolitiken, vilket den laddade diskussionen om höjd pensionsålder är ett exempel på. Handläggarnas åldersförståelser baserades dels på en institutionell ordning med ett

standardiserat livslopp uppdelat i en aktiv vuxenfas och en passiv äldrefas (Kohli, 2006), dels på ett avståndstagande om ålderns betydelse. Gräsrotsbyråkraters ”görande” i denna kontext behöver studeras närmare och här kan begreppen *ålderskompression*, *åldersstretching* och *jämförelsefält* bidra till en tydlighet i den moraliska ekonomins allmänna syn på äldre.

Åldersgränser ses ofta som något neutralt och vi reflekterar sällan över att ålder reglerar allt från tillgången på alkohol, till IVF-behandlingar, studiemedel och pensioner. När det gäller stödinsatser är ålder attraktivt som organiserande princip, men riskerar samtidigt att institutionalisera ett tänkande om äldre som annorlunda (Krekula & Johansson, 2017; Mattsson, 2018). Detta är en utmaning som äldrepolitiken, och uppenbart också gräsrotsbyråkrater, står inför.

Referenser

- Abbott, A. (2014) *The system of professions. An essay on the division of expert labor*. University of Chicago Press.
- Andersson, K. (2004) Det gäller att hushålla med kommunens resurser. Biståndsbedömares syn på äldres sociala behov. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 11(3–4): 275–292.
- Barometern (2017, 20 december) *Äldres önskningar ska stå i centrum*.
- Blomberg, S. (2004) *Specialiserad biståndshandläggning inom den kommunala äldreomsorgen. Genomförandet av en organisationsreform och dess praktik*. Lund: Lunds universitet.
- Botkyrka Direkt (2018, 11 april) *Nu får alla över 75 år rätt till hemtjänst*.
- Breda, J. & Schoenmaekers, D. (2006) Age: A dubious criterion in legislation. *Ageing & Society*, 26(4): 529.
- Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Bytheway, B. (2005) Ageism and age categorization. *Journal of Social Issues*, 61(2), 361–374.
- Börjeson, M. (2017) *Hur bör sociala insatser tillhandahållas? En studie av Linköpings kommuns arbete med servicetjänster inom socialtjänsten*. Linköping University Electronic Press.
- Edebalk, P.G. (1996) *Välfärdsstaten träder fram. Svensk socialförsäkring 1884–1955* (vol. 12). Arkiv.
- Elmersjö, M. (2014) *Kompetensfrågan inom äldreomsorgen. Hur uppfattningar om kompetens formar omsorgsarbetet, omsorgsbehoven och omsorgsrelationen*. Linnaeus University Press.
- Forkby, T., & Larsson, L. (2007). *Serviceinsatser inom socialtjänsten: perspektiv, inriktning och utsatta barns skydd*. FoU i Väst.
- Giertz, L. (2008) *Ideal och vardag. Inflytande och självbestämmande med personlig assistans*. Rapportserie i socialt arbete, nr 4 2008. Växjö universitet.
- Gunnarsson, E. & Schlytter, A.[red.] (1999) *Kön och makt i socialt arbete*. Stockholm: Rapport i socialt arbete.
- Hellström Muhli, U. (2003) *Att överbrygga perspektiv: En studie av behovsbedömningsamtal inom äldreinriktat socialt arbete*. Göteborgs universitet.
- Hjalmarsen, I. (2015) *Första året med förenklad biståndshandläggning i Nacka*. Stiftelsen Stockholms läns äldrecentrum.
- Hsieh, H.F. & Shannon, S.E. (2005) Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15: 1277–1288.

- Jönson, H. & Larsson Taghizadeh, A. (2009) The exclusion of older people in disability activism and policies. A case of inadvertent ageism? *Journal of Aging Studies*, 23(1): 69–77.
- Katzin, M. (2014) Valfrihet i stället för jämlikhet. Förändrade målsättningar för äldreomsorgspolitik? *Socialvetenskaplig tidskrift*, 21(3–4): 310–328.
- Kohli, M. (1986) The world we forgot: A historical review of the life course. I: W. Marshall (red.) *Later life. The social psychology of ageing* (s. 271–303). Beverly Hills: Sage.
- Kohli, M. (2006) Aging and justice. I: *Handbook of aging and the social sciences* (s. 456–478). Elsevier.
- Kohli, M. (2007) The institutionalization of the life course. Looking back to look ahead. *Research in Human Development*, 4(3–4): 253–271.
- Krekula, C. & Johansson, B. (red.) (2017) *Introduktion till kritiska åldersstudier*. Lund: Studentlitteratur.
- Kristiansen, A. (1999) *Fri från narkotika. Om kvinnor och män som har varit narkotikamissbrukare*. Umeå universitet.
- Laslett, P. (1989) *A fresh map of life. The emergence of the third age*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- Laz, C. (1998) Act your age. *Sociological Forum*, 13(1): 85–113.
- Liljegren, A. (2008) *Professionellt gränsarbete. Socionomexemplet*. Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
- Lipsky, M. (2010) *Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public service*. Russell Sage Foundation.
- Lundström, T. & Sallnäs, M. (2003) Klass, kön och etnicitet i den sociala barnvården. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 10(2–3): 193–213.
- Mattsson, T. (2005) *I viljan att göra det normala. En kritisk studie av genusperspektivet i missbrukarvården*. Lunds universitet.
- Mattsson, T. (2018) Age, vulnerability and disability. I: *Ageing, Ageism and the Law*. Edward Elgar Publishing.
- Melin, A.-G. & Näsholm, C. (1988) *Behandlingsplanering vid missbruk*. Lund: Studentlitteratur.
- Myndigheten för vårdanalys (2013) *Kartläggning av kommunernas arbetssätt för förenklad hantering och ökad flexibilitet*.
- Nilsson, M. (2008) *Våra äldre. Om konstruktioner av äldre i offentligheten*. Linköping University Electronic Press.
- Närvänen, A.-L. (2009) Ålder, livslopp, åldersordning. I: H. Jönson (red.) *Åldrande, åldersordning, ålderism* (s. 18–29.) Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Olaison, A. (2009) *Negotiating needs. Processing older persons as home care recipients in gerontological social work practices*. Linköping University Electronic Press.
- Oorschot, W. (2000) Who should get what, and why? On deservingness criteria and the conditionality of solidarity among the public. *Policy & Politics*, 28(1): 33–48.
- Pomerantz, A. (1986) Extreme case formulations. A way of legitimizing claims. *Human Studies*, 9(2–3): 219–229.
- Prop. 1992/93:159. *Om stöd och service till vissa funktionshindrade*
- Ranzijn, R. (2004) Role ambiguity. Older workers in the demographic transition. *Ageing International*, 29(3): 281–307.
- Riley, M.W. & Riley Jr, J.W. (1994) Age integration and the lives of older people. *The Gerontologist*, 34(1): 110–115.
- Robertson, A. (1997) Beyond apocalyptic demography. Towards a moral economy of interdependence. *Ageing & Society*, 17(4): 425–446.

- Rothstein, B. (1998) *Just institutions matter. The moral and political logic of the universal welfare state*. Cambridge University Press.
- SDS (2017, 5 augusti) *Stoppa välfärdssveket mot äldre*.
- Siverskog, A & Jönson, H. (kommande) *Vart är äldreomsorgen på väg? Argument för och emot för-
enklad biståndshandläggning*. Accepterad för publicering i Socialvetenskaplig tidskrift.
- SOSFS 2008:32 *Personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som avser per-
soner med funktionshinder*.
- SOSFS 2007:17. *Personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som avser äldre
personer*.
- SOU 2002:29 *Riv ålderstrappan! Livslopp i förändring*.
- SOU 2017:21 *Läs mig! Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg om äldre personer*.
- Storm, P. (2018) *Betydelsen av kön och hudfärg i äldreboendets vardag under olika organisatoriska
villkor*. Stockholms universitet.
- Svallfors, S. (1996). *Välfärdsstatens moraliska ekonomi: välfärdsopinionen i 90-talets Sverige*. Boréa.
- Svenska Dagbladet (2016, 5 april) *KD. Rätt att få bo på äldreboende bör bli lag*.
- SVT Nyheter (2016, 18 januari) *Sven, 90, nekas plats på äldreboende i Sala*.
- Söderberg, M. (2014) *Hänsynstagandets paradoxer. Om äldre, närstående och biståndshandläggare
vid flytt till särskilt boende*. Akademisk avhandling. Dissertations in Social Work 46. Lund: Lunds
universitet.
- Thompson, E.P. (1971) *The moral economy of the English crowd in the 18th century. Past and
Present*, 50: 71–136.
- Toulmin, S.E. (2003) *The uses of argument*. Cambridge University Press.
- Vetter, N.J. & Lewis, P.A. (1993) *Is there a right age for case finding in elderly people? Age & Ageing*,
22(2): 121.

Tack

Studien har genomförts inom ramen för forskningsprojektet *Ålder eller behov? Ålderskategoriseringar som grund för omsorg och stöd till äldre* finansierat av Forte.

Ett särskilt tack till professor Håkan Jönson samt till forskargruppen *Äldreomsorgens vardag och villkor* vid Socialhögskolan i Lund för värdefulla synpunkter.

Jag vill också tacka de två anonyma bedömare för viktiga kommentarer under review-processen.